

СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

THE ESSENCE OF INFORMATION SUPPORT OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE OF UKRAINE

Пчелін В.Б.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права та процесу

Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті досліджується сутність категорії «інформаційне забезпечення адміністративного судочинства» України. Проведено аналіз складових досліджуваної категорії. Проаналізовано підходи вчених-правознавців щодо визначення сутності категорії «інформаційне забезпечення». Враховуючи проведений аналіз позицій науковців і законодавчих приписів, вироблене авторське бачення сутності інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України.

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, інформація, інформаційне забезпечення, автоматизовані системи.

В статье исследуется сущность категории «информационное обеспечение административного судопроизводства» Украины. Проведен анализ составляющих исследуемой категории. Проанализированы подходы ученых-правоведов к определению сущности категории «информационное обеспечение». Учитывая проведенный анализ позиций ученых и законодательных предписаний, предоставлено авторское видение сущности информационного обеспечения административного судопроизводства Украины.

Ключевые слова: административный процесс, административное судопроизводство, информация, информационное обеспечение, автоматизированные системы.

In the article the essence of the category of information support of administrative procedure of Ukraine is defined and its components are analysed. The legal scholars' approaches to determine the nature of such category as „information security” are analyzed. Considering the positions of scientists and the laws the author produced his vision to determine the essence of information support of administrative procedure of Ukraine.

Key words: administrative process, administrative proceedings, information, information support, automated systems.

Постановка проблеми. Як визначено в Конституції України, однією із основних засад здійснення судочинства в Україні є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами [1]. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року гласність і відкритість судового процесу визнає одним із провідних принципів судочинства [2]. Не є винятком у цьому аспекті й здійснення адміністративного судочинства. Зокрема, Кодексом адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року гласність і відкритість адміністративного процесу також визнано одним із основоположних принципів адміністративного судочинства [3]. Ефективна реалізація наведеного вище принципу в адміністративному судочинстві пов'язана, в першу чергу, із належним функціонуванням його інформаційного забезпечення.

Стан дослідження. Особливості забезпечення судового процесу досліджувалися в працях таких учених-правознавців, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.В. Бойко, М.А. Бояринцева, В.М. Гарашук, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Калужний, Т.О. Коломоець, В. К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Р. С. Мельник, О.М. Музичук, О.В. Негодченко, О. М. Пасенюк, О.П. Рябченко, Є. Л. Стрельцов, М.М. Тищенко, Є.О. Харитонов та інших. Наукові розробки зазначених вчених сприяли вдосконаленню

чинного національного законодавства та визначенню теоретичних засад функціонування органів судової влади. Разом із тим інформаційному забезпеченню адміністративного судочинства України увага майже не приділялась, що визначає актуальність обраної тематики. Тому метою даної статті є визначення сутності такої категорії, як інформаційне забезпечення адміністративного судочинства України.

Виклад основного матеріалу. Вирішення поставленого вище наукового завдання здається неможливим без з'ясування сутності таких категорій, як «забезпечення» й «інформація». Так, слово «забезпечення» в сучасній українській мові тлумачать у кількох значеннях: постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування; створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось [4, с. 375]. Можна погодитися з позицією М. В. Чічкань, яка зазначає, що аналіз семантичного змісту категорії «забезпечення» наводить на думку, що забезпечення має більше попереджувальний характер і спрямоване в майбутнє [5, с. 15]. Отже, з наведеного можна зробити висновок, що категорією «забезпечення» позначають тривалий процес, спрямований на гарантування функціонування відповідної інституції, підтримання її в належному стані з метою виконання поставлених перед нею завдань.

Категорія «інформація» має більш складний і багатоаспектний характер. Зокрема, слід погодитися з В. Л. Петрушенку, який наголошує на тому, що інформація – одне з фундаментальних понять сучасного пізнання, що має поширення в різних сферах і науках, через що його неможливо визначити однозначно. Вважається, що будь-які процеси дійсності можна розглядати як інформаційний обмін [6, с. 102]. Якщо розглядати поняття «інформація» з точки зору етимології, слід зазначити, що воно походить з латинської мови від слова «informatio», яке в буквальному перекладі означає – роз'яснення, уявлення [7, с. 717]. Первинне розуміння інформації як відомостей зберігалось аж до середини 20-го століття. При цьому, як зазначають у філософії, з прогресом технічних засобів масових та інших комунікацій й особливо зі збільшенням обсягу переданих повідомлень виникла потреба їх вимірювання для поліпшення умов передачі. У теорії ймовірності під інформацією розумілися не будь-які повідомлення, якими обмінюються люди або передають їх технічними каналами зв'язку, а лише такі, що зменшують невизначеність у одержувача інформації. Невизначеність існує тоді, коли через неповноту інформації необхідно вибрати одну з двох або більшої кількості можливостей. Такі процеси наявні не тільки в комунікаціях, але і в управлінні, пізнанні. Поряд з дискусією питання предметної області поняття інформація – чи є вона властивістю всіх матеріальних об'єктів, чи тільки живих і самоврядних, або ж тільки свідомих істот і т.п. [8, с. 222]. Семантично в сучасній українській мові слово «інформація» тлумачать як: відомості про які-небудь події, чиясь діяльність тощо; повідомлення про щось; відомості в будь-якій формі та вигляді, на будь-яких носіях; відомості, що обробляються в контакт з людиною з автоматичним пристроєм, автоматичного пристрою з автоматичним пристроєм [4, с. 504].

Отже, наведені вище позиції підкреслюють той факт, що інформація є дуже складною та багатоаспектною категорією. Разом із тим слід зазначити, що така категорія законодавчо закріплена в низці нормативно-правових актів. Зокрема, відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [9]. У ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року зазначається, що публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або якою володіє суб'єкт владних повноважень, інші розпорядники публічної інформації [10]. Щодо наведених вище законодавчих визначень досліджуваної категорії зауважимо, що законодавець висуває лише одну вимогу до «інформації», а саме її відображення (закріплення, фіксування тощо) відповідним чином (на фізичних носіях, в електронному вигляді).

Дослідивши основоположні підходи щодо розуміння категорії, які представляють змістовну складову досліджуваного явища, можна проаналізувати його в цілому. Так, на думку В.В. Шемчука, інформаційне забезпечення, перш за все, є процесом пошуку й накопичення відповідної інформації та її відображення в документах, інших носіях інформації [11, с. 175]. Вважаємо, що наведене науковцем визначення є занадто вузьким, оскільки в представленому випадку інформаційне забезпечення обмежується лише пошуком та відображенням інформації. Більш розгорнуте визначення досліджуваного явища наводить авторський колектив навчального посібника «Державне управління». Науковці зауважують на тому, що інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади являє собою збирання, отримання, опрацювання й аналіз інформації, потрібної для здійснення державно-управлінської діяльності [12, с. 330]. Здійснивши спробу назвати всі процеси, що можуть виникнути під час здійснення діяльності з інформаційного забезпечення органів державної влади, вчені акцентували увагу лише на процесах збирання, отримання опрацювання й аналізу інформації, внаслідок чого запропоноване ними визначення втратило універсальність і також стало занадто вузьким. Так, до процесів, що здійснюються в рамках інформаційного забезпечення, окрім вищенаведених, можна також включити й моніторинг, поширення, обробку, вилучення інформації, створення баз даних тощо. Вважаємо, що при визначенні сутності поняття «інформаційного забезпечення» не варто намагатися назвати на всі процеси, що виникають під час такої діяльності, а достатньо лише вказати на те, що це є сукупністю відповідних заходів. У цьому аспекті доречним задається визначення сутності інформаційного забезпечення, що було запропоновано Мацюк В. Я. Учений наголошує на тому, що інформаційне забезпечення – це комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі забезпечують у процесі управління та функціонування системи інформаційні зв'язки її елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань. При цьому науковець звертає увагу на те, що інформаційно забезпечити – значить створити умови для отримання (поширення) інформації з метою вирішення поставлених завдань [13, с. 144]. Проаналізувавши вищенаведене визначення, можна виокремити основні ознаки інформаційного забезпечення: 1) воно являє собою комплекс заходів; 2) такі заходи спрямовані на забезпечення інформаційних зв'язків елементів інформаційної системи; 3) реалізується задля створення умов для вирішення відповідних завдань. Наведені висновки повною мірою можуть бути використані й під час визначення сутності інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України.

У контексті наведених позицій слід відзначити, що в жодному із запропонованих варіантів визначення сутності досліджуваного явища увага не звертається на той факт, що діяльність із інформа-

ційного забезпечення відповідної державної інституції повинна ґрунтуватися на відповідних правових засадах. Зазначимо, що аналіз конкретних правових засад буде проведено нами в рамках окремого дослідження, адже в межах представленої статті це зробити неможливо, зважаючи на вимоги щодо її обсягу. Водночас зазначимо, що аналіз правових засад інформаційного забезпечення адміністративного судочинства дає можливість стверджувати, що основними суб'єктами такої діяльності виступають уповноважені на це законодавством суб'єкти, що необхідно враховувати при визначенні його сутності. Серед таких суб'єктів можна назвати власне суддів як головних суб'єктів пізнання в адміністративному процесі. Окрім цього, варто назвати суб'єктів, на яких чинним національним законодавством покладено обов'язок власне із здійснення забезпечення, в тому числі інформаційного, адміністративного судочинства. У даному випадку мова йде про Державну судову адміністрацію України та діючих в їх апараті судів. Так, аналіз ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» свідчить, що до повноважень Державної судової адміністрації України в сфері інформаційного забезпечення належить: забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції; організація роботи з ведення судової статистики, діловодства й архіву; контроль за станом діловодства в судах загальної юрисдикції; організація комп'ютеризації судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; забезпечення судів необхідними технічними засобами фіксування судового процесу в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на фінансування відповідних судів; забезпечення впровадження електронного суду; здійснення заходів щодо організації обміну електронними документами між судами й іншими державними органами і установами; забезпечення функціонування автоматизованої системи визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; забезпечення ведення Єдиного державного реєстру судових рішень та Реєстру електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб, забезпечує функціонування системи відеоконференцз'язку для участі осіб у засіданні суду в режимі відеоконференції; затвердження положення про бібліотеку суду. У свою чергу, в ст. 152 вищенаведеного нормативно-правового акта вказано, що організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату [2].

Більше того, варто зазначити, що інформаційне забезпечення адміністративного судочинства здійснюється завдяки функціонуванню відповідних інформа-

ційних систем. У даному випадку мова йде про Єдиний реєстр судових рішень, Реєстр електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб, а також автоматизовану систему документообігу суду. Так, як встановлено в ст. 3 Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2015 року, Єдиний державний реєстр судових рішень – це автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень [14]. У свою чергу, згідно із п. 2 Положення «Про Єдину базу даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 січня 2011 року, Єдина база даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень – це автоматизована система накопичення та зберігання інформації про електронні адреси, номери факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень, яка використовується судами відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України для надсилання суб'єктові владних повноважень тексту повістки [15]. Наприкінці, в ст. 15-1 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено, що в адміністративних судах функціонує автоматизована система документообігу суду, що забезпечує: об'єктивний та неупереджений розподіл справ між суддями з дотриманням принципів черговості та однакової кількості справ для кожного судді; надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду справ, у яких вони беруть участь; централізоване зберігання текстів судових рішень та інших процесуальних документів; підготовку статистичних даних; реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції та етапів її руху; видачу судових рішень та виконавчих листів на підставі наявних у системі даних щодо судового рішення та реєстрації заяви особи, на користь якої воно ухвалено; передачу справ до електронного архіву [3]. Отже, інформаційне забезпечення адміністративного судочинства здійснюється в процесі діяльності уповноважених на це суб'єктів, а також завдяки функціонуванню відповідних автоматизованих систем.

Висновки. Таким чином, аналіз вищенаведених позицій надав змогу дійти висновку, що під інформаційним забезпеченням адміністративного судочинства України слід розуміти засновану на приписах чинного національного законодавства сукупність заходів, пов'язаних із оперуванням (збором, фіксацією, аналізом, зберіганням, поширенням тощо) інформацією, які реалізуються в рамках виконання своїх функцій уповноваженими суб'єктами та завдяки функціонуванню автоматизованих систем і спрямовані на забезпечення належної діяльності адміністративних судів з розгляду та вирішення публічно-правових спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України : від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України : від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.] – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
5. Чічкань М. В. Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Чічкань Марія Валеріївна. – Х., 2009. – 176 с.
6. Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. – Львів : «Магнолія 2006», 2011. – 352 с.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 2 : Д-Й. – 1999. – 744 с.
8. Философский энциклопедический словарь / Редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989 – 815 с.
9. Про інформацію : закон України : від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
11. Шемчук В. В. Нагляд органів прокуратури як гарантія забезпечення прав і свобод громадян у сфері адміністративної юрисдикції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. / Шемчук Віктор Вікторович. – Сімферополь, 2009. – 225 с.
12. Державне управління: Навчальний посібник / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко]; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
13. Мацюк В. Я. Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Мацюк Володимир Ярославич. – Ірпінь, 2004. – 208 с.
14. Про доступ до судових рішень : закон України : від 22 груд. 2005 р. № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.
15. Про затвердження Положення про Єдину базу даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень : Постанова Кабінету Міністрів України : від 5 січ. 2011 р. № 5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 2. – Ст. 102.

УДК 347.4

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

COMMITMENT AS A THEORETICAL LEGAL CATEGORY

Сінянський К.П.,
аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
та банківського права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Стаття присвячена дослідженню зобов'язання як теоретико-правової категорії. Проаналізовано основні ознаки зобов'язання, які дають змогу відмежувати його від інших суміжних правових явищ. Розглянуто основні аргументи, які дають змогу говорити про існування зобов'язання як теоретико-правової категорії.

Ключові слова: зобов'язання, право зобов'язань, теоретико-правова категорія, елементи зобов'язання.

Статья посвящена исследованию обязательства как теоретико-правовой категории. Проанализированы основные признаки обязательства, которые позволяют отделить его от других смежных правовых явлений. Рассмотрены основные аргументы, которые позволяют говорить о существовании обязательства как теоретико-правовой категории.

Ключевые слова: обязательства, право обязательств, теоретико-правовая категория, элементы обязательства.

The article is devoted to research of commitment as a theoretical legal category. There are analysis of main signs of commitment that allow separating it from other legal phenomena. The article gives arguments that speak about commitment as a theoretical legal category.

Key words: commitment, commitments law, theoretical legal category, commitments elements.

Постановка проблеми. Дослідження зобов'язання як теоретико-правової категорії стикається з проблемами методологічного характеру. Необхідність переосмислення та сприйняття цієї категорії як загально правової наявна, але недостатність наукових розробок у теоретичній сфері на початковому етапі змушує застосовувати порівняльний метод (розуміння категорії «зобов'язання» в політології, соціології та інших науках, які використовують здебільшого

цивільно-правову характеристику зобов'язання), а також метод від конкретного до загального (від напрацювань цивільно-правової науки до висновків на міжгалузевому рівні чи рівні теорії права), що в певній мірі зумовлює тяжіння наукового дослідження до тієї чи іншої сфери галузевої правової науки. Останнє може сприйматись як «перетягування» понять і категорій однієї галузі права в іншу, що може призвести до відсутності об'єктивного результату наукового